Muuttoliikkeen välineellistämistä koskeva asetusehdotus

Hallintovaliokunnan kuuleminen U 15/2022 vp, 22.2.

Kukka Krüger, SM/MMO

Tarve unionin yhteiseen vastaukseen

- Viime keväästä asti jatkunut jännitteinen tilanne Valko-Venäjän vastaisilla EU:n ulkorajoilla ja pyrkimykset muuttoliikkeen välineellistämiseen → kasvavat vaatimukset EU:n yhteisistä toimista tilanteeseen vastaamiseksi

- Väliaikaiset toimet turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi Liettuan, Latvian ja Puolan hyväksi (1.12.)

- Yleisesti sovellettava asetus turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi välineellistämistilanteissa (14.12.)

- Schengenin rajasäännöstön uudistus (14.12.)
  - välineellistämisen määrittely ja huomioiminen ulkorajavalvonnassa

Asetus turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi välineellistämistilanteissa

- Tavoitteena on parantaa jäsenvaltioiden mahdollisuuksia hallita alueelleen jo suuntautunutta muuttoliikettä. Välineellistämistarkoituksessa hyödynnettävät kolmannen maan kansalaiset ovat jo EU:n ulkorajavaltioiden rajanylityspisteellä tai alueella.
- Kansainvälisen suojelua koskevan hakemuksen tekemistä, rekisteröintiä ja muodollista jättämistä sekä hakemuksen käsittelyä koskevasta menettelystä säädetään unionin lainsäädännössä. Sama koskee kansainvälistä suojelua hakevan vastaanottoa ja laittomasti unionin alueella oleskelevan paluuta.
- Nyt ehdotetaan poikkeuksia, jotka voitaisiin ottaa käyttöön Schengenin rajasäännöstön muuttamista koskevassa ehdotuksessa määritellyssä välineellistämistilanteessa.
- Poikkeukset tehtäisiin neuvotteluiden kohteena olevasta uudistetusta lainsäädännöstä: menettelyasetus ja uudistetut vastaanottodirektiivi ja paluudirektiivi
- Asetetaan raamit, missä voidaan toimia → taattava tosiasiallinen mahdollisuus hakea kansainvälistä suojelua ja palautuskiellon kunnioittaminen.

Asetuksen sisältö

- Valtioilla on oikeus järjestää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen muodollinen vastaanotto eli rekisteröinti ja jättäminen vain tietyissä rajan läheisyydessä olevissa paikoissa, mukaan lukien tietyillä rajanylityspisteillä.
- Asetuksessa säädetään tarkkarajaisesti mistä säännöksistä välineellistämistilanteessa voitaisiin poiketa. Kaikilta muilta osin jäsenvaltioiden on noudatettava näissä säädöksissä kuvattuja menettelyjä.
  - Hakemuksen rekisteröinnin määräaika pidennetään neljään viikkoon (vrt. 7-21 päivää normaali / 4 viikkoa kriisi).
  - Mahdollisuus soveltaa rajamenettelyä ulkorajalla kaikkiin hakemuksiin. Määräaika on 16 viikkoa valitus mukaan lukien (vrt. 12 – 16 viikkoa normaali / 20 viikkoa kriisi).
  - Aineelliset vastaanotto-olosuhteet kattaisivat vain perustarpeet, joilla tarkoitetaan ruokaa, vettä, vaatteita, riittävää terveydenhoitoa ja tilapäistä majoitusta hakemuspäivästä lukien - olosuhteiden on oltava kaikilta osin ihmisarvoa kunnioittavia
  - Mahdollisuus olla soveltamatta paluurajamenettelyä ja paluudirektiiviä. Palautuskiellon periaatetta kunnioitettava.

Asetuksen sisältö (2)

- Ei velvoitetta ottaa toimia käyttöön → käyttöönotto edellyttää jäsenvaltion pyyntöä ja neuvoston täytäntöönpanopäätöstä.
- Mahdollisuus pyytää tukea EU:n virastoilta ja muilta jäsenvaltioilta
- Komission tulee seurata tilannetta, ja se voi ehdottaa joko toimien jatkamista tai niiden soveltamisen lopettamista
- Välineellistämisen kohteeksi joutuneen valtion on tehtävä tiivistä yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n ja muiden järjestöjen kanssa
- Voitaisiin soveltaa enintään 6 kuukauden ajan, pidennettävissä enintään toisella kuudella kuukaudella
- Kyse on sisällöllisesti käytännössä samanlaisista toimista kuin tilapäisiä toimia koskevassa aiemmassa ehdotuksessa

Mitä tarkoittaisi käytännössä?

- Rajamenettely olisi menettelyasetuksessa edellytetyllä tavalla jo käytössä tilanteessa, jossa Suomessa harkittaisiin nyt ehdotettujen poikkeamismahdollisuuksien käyttöönottoa. Käytännössä menettely tulisi sovittaa välineellistämistilanteeseen siten, että kaikki hakijat voitaisiin ohjata rajamenettelyyn.
- Mahdollisuus rajata aineelliset vastaanottopalvelut perustarpeisiin ja paluudirektiivin sekä paluurajamenettelyn soveltamatta jättämiseen tarkoittaa käytännössä sitä, että jäsenvaltion on toimittava kansainvälisten velvoitteidensa, EU:n perusoikeuskirjan ja kansallisen lainsäädäntönsä asettamissa puitteissa.

→ Ehdotuksen hyväksymiselle ei ole EU:n perusoikeuskirjasta, Suomea sitovista kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista tai Suomen perustuslaista johtuvia esteitä.

Tarve riittävään ja selkeään lainsäädäntökehykseen, jotta välineellistämiseen voidaan vastata kansainvälisten velvoitteiden ja perus- ja ihmisoikeuksien mukaisesti.

Valtioneuvosto voi hyväksyä ehdotukset tiettyjen U-kirjelmässä kuvattujen vähimmäisehtojen täyttyessä

Tarve viedä maahanmuutto- ja turvapaikkauudistusta eteenpäin.

Schengenin rajasäännöstön uudistus

- Kysymyksessä on laajempi sisä- ja ulkorajoja koskeva uudistus, jonka osana määriteltäisiin muuttoliikkeen välineellistämisen tilanne ja selvennettäisiin käytettävissä olevia ulkorajavalvonnan toimia

- Määritelmä: kolmas maa yllyttää ihmisiä unionin alueelle tavoitteena aiheuttaa epävakautta unionissa tai jäsenmaassa, ja tilanne on omiaan vaarantamaan valtion kriittiset toiminnot mukaan lukien alueellinen koskemattomuus, yleinen järjestys ja turvallisuus sekä kansallisen turvallisuuden ylläpito.

- Jäsenmaalla olisi mahdollista tilanteen niin vaatiessa rajoittaa rajanylityspaikkojen aukioloa tai sulkea sellainen. Mahdollisuus kansainvälisen suojelun hakuun on kuitenkin huomioitava. Lisäksi jäsenmaan tulisi tehostaa ulkorajojen valvontaa lisäämällä resursseja ja teknistä välineistöä.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171
www.intermin.fi